

Turkish counselor educators' opinions about counselor candidates' dispositions

Psikolojik danışman eğitimcilerinin psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri hakkındaki görüşleri¹

Fidan Korkut Owen²

Meliha Tuzgöl Dost³

Aslı Bugay⁴

Abstract

Counselor candidates are assessed through homework, exams, projects and thesis during their education. On the other hand, there are some discussions about assessments of their dispositions besides their academic achievement. Even though there is no consensus about what these characteristics are, openness, self-awareness, honesty can be given as an example. The purpose of this study is three-fold: a) to describe what Turkish counselor educators think about which dispositions counselor candidates should have, b) how these dispositions can be developed or enriched and c) how they can be assessed. Researchers developed a questionnaire with five open ended questions and it was sent to 48 counselor educators via email, 34 of them from 23 universities (three of them were private) sent their feedback, so return rate was 71%. The

Özet

Alanyazında psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin sadece akademik başarılarının değil mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin de (dispositions) dikkate alınması gerektiğine ilişkin tartışmalar bulunmaktadır. Bu özelliklerin neler olduğu konusunda tam bir fikir birliği olmasa da bu kişisel eğilimlere açıklık, saygı, dürüstlük, öz-farkındalık örnek olarak verilebilir. Bu çalışmada Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) eğitimi veren akademisyenlerin, psikolojik danışman adaylarında hangi mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin olması gerektiğine ilişkin görüşleri incelenmiştir. İlgili alanyazına bağlı olarak araştırmacılar tarafından bir anket hazırlanmıştır. Anket, üçü vakıf üniversitesi olan toplam 23 üniversitenin PDR anabilim dallarında görev alan 48 öğretim üyesine e-posta aracılığı ile iletilmiş, % 71'lik dönüş oranı ile 34

¹ Bu makale, 8-11 Eylül 2013 tarihlerinde, İstanbul'da Boğaziçi Üniversitesi'nde düzenlenen Dünya Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sözel olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

² Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Emekli, korkut@hacettepe.edu.tr

³ Yrd. Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, mtuzgol@hacettepe.edu.tr

⁴ Yrd. Doç. Dr., TED Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, asli.bugay@tedu.edu.tr

findings were analyzed by using descriptive statistics such as frequencies. According to findings, counselor educators mainly revealed that honesty, being open for communication, empathetic understanding, self-awareness, being flexible and helpful are fundamental dispositions. According to counselor educators these dispositions can be developed by increasing the number of practicum courses, adding counseling supervision courses and practices to education program, being a role model as counselor educators. Counselor educators suggested that dispositions can be assessed by evaluating students' performance during practicum courses, using test and non-test assessment techniques, observing them and interviewing. Results were discussed in light of current literature.

Keywords: disposition; nonacademic characteristics; counselor education; counselor educators; counselor candidate

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

öğretim üyesinden geri bildirim alınmıştır. Elde edilen nitel verilerin değerlendirmesi frekans (sıklık) dağılımı analizi aracılığı ile yapılmıştır. Bulgulara göre psikolojik danışman adaylarının dürüstlük, iletişime açıklık, öz farkındalık, empatik anlayış, esneklik, yardım etmeye gönüllü olma gibi özelliklere sahip olmaları gerektiği daha fazla vurgulanmıştır. Psikolojik danışman adaylarından beklenen mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin eğitim süreci içinde bireysel ve grupla psikolojik danışma uygulama dersleri ve süpervizyonlu dersler ve danışmaların artırılması aracılığıyla; ayrıca öğretim üyelerinin rol model olması, ders dışı sanatsal-kültürel faaliyetlerin desteklenmesi yoluyla geliştirilebileceği önerilmiştir. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri ne kadar geliştirdiklerinin, psikolojik danışma uygulamalarındaki performanslarına bakılması, test ve test dışı ölçme araçlarının kullanımı, gözlem yapılması, süpervizyon deneyimleri ve görüşmeler aracılığı ile değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Elde edilen bulgular alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: mesleğe ilişkin kişisel eğilim; akademik olmayan özellikler; psikolojik danışma eğitimi; psikolojik danışman eğitimcisi; psikolojik danışman adayları

1. Giriş

Psikolojik danışma eğitiminin en temel amaçlarından birisi başarılı, yetkin ve etkili psikolojik danışman yetiştirmek olduğu için alanyazında bunun nasıl sağlanabileceği konusu 1960'lardan beri tartışılmaktadır (Demos ve Zuwaylif, 1966; Pope ve Kline, 1999; Truax ve Carkhuff, 2007). Bu tartışmaların içeriğinde etkili ve yetkin psikolojik danışma eğitiminin nasıl olması ve öğrencilerin nasıl seçilmesi gerektiği ile öğrenci değerlendirmelerinin nasıl yapılması gerektiği yer almaktadır. Psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) alanı, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) psikolojik danışma alanı olarak anılmakta ve Türkiye'den farklı olarak bu alanda sadece lisansüstü düzeyde eğitim verilmektedir. Bu öğrenciler, üniversitelerin belirledikleri farklı ölçütler aracılığı ile seçilmektedirler. Türkiye'de ise PDR alanında hem lisans hem de lisansüstü eğitim verilmekte ve tüm diğer alanlarda olduğu gibi öğrencilerin seçimi merkezi sınavlar aracılığı ile yapılmaktadır. Dolayısıyla bölümlere öğrenci alınımında akademik başarı en temel ölçüt olarak kullanılmaktadır. Öğrencilerin eğitimleri boyunca başarı ve performanslarının değerlendirilmesinde de akademik

başarı en önemli unsur olma özelliğini göstermektedir. Lisansüstü eğitime öğrenci seçiminde ve eğitim boyunca değerlendirilmesinde de benzer eğilim vardır. Sadece lisansüstü eğitime öğrenci seçiminde yapılan görüşmeler de değerlendirmeye katılmaktadır.

Alanyazında psikolojik danışma öğrencilerinin seçiminde ve eğitimleri boyunca gösterdikleri gelişmenin izlenmesinde ve değerlendirilmesinde sadece akademik başarıya değil diğer özelliklere de dikkat etmek gerektiğine ilişkin bir eğilim vardır. Bu özellikler ağırlıklı olarak mesleğe ilişkin kişilik eğilimi (professional disposition) olarak adlandırılmakla beraber bu kavram yerine *akademik olmayan özellikler* (Bucassa Beebe ve Toman, 2010; Corey, Corey ve Callahan, 1998) *etkili ve yetkin psikolojik danışman özellikleri* (Pope ve Kline, 1999; Truax ve Carkhuff, 2007) ya da *eğitim sonunda kişisel gelişimlerin izlenmesi* (McKee, 2010) gibi nitelendirmeleri kullananlar bulunmaktadır. Mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin öğretilebilir ve değiştirilebilir olduğunun düşünülmesi (Knopp ve Smith, 2005) nedeniyle, psikolojik danışma eğitimi süreci boyunca öğrencilerin mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinde farklılık olması beklenmektedir.

Mesleğe ilişkin kişisel eğilim kavramı, Ulusal Öğretmen Eğitiminin Akreditasyonu Kurulu (National Council for Accreditation of Teacher Education -NCATE, 2001) tarafından 2001 yılında oluşturulan performansa dayalı akreditasyon sisteminde yer almıştır. NCATE'nin (2010) kavramlar sözlüğünde “profesyonel kişilik eğilimi” olarak ele alınan kavram, Türkçe’ye “mesleğe ilişkin kişisel eğilim” olarak çevrilmiştir. Söz edilen kavramlar sözlüğüne göre *mesleğe ilişkin kişisel eğilim*, eğitimciler olarak öğrencilerle, ailelerle, meslektaşlarla ve toplumla etkileşim halindeyken sözel ve sözel olmayan davranışlarla gösterilen, ilgili meslek kapsamındaki profesyonel tutumlar, değerler ve inançlar olarak tanımlanmaktadır. Mesleğe ilişkin kişisel eğilimler, başkalarını önemseme, adil olma, sorumluluk, dürüstlük, sosyal adalet gibi değerlerle ilgili tutum ve inançlardan oluşmaktadır (NCATE, 2000).

Buna göre, eğitimin tüm alanlarındaki öğrencilerin, mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri ve eğitim ortamlarında gözlenebilen ve değerlendirilebilen tutum ve davranışları geliştirmeleri beklenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde NCATE, eğitim fakültelerine bağlı bölümleri akredite etme sürecinde ilgili programlardan, öğrencilerinin mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini değerlendirmelerini istemektedir. Psikolojik Danışma ve İlgili Eğitim Kurumlarının Akreditasyonu Kurulu’nun (Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs - CACREP) 2009 standartlarında da mesleki kişisel eğilimler üzerinde durulmaktadır. CACREP’in bu görüşü büyük oranda NCATE, (2008) tarafından oluşturulan eğitim standartlarının tüm eğitim alanlarına uyarlanmasından etkilenmiştir. CACREP (2009) önerdiği standartlar temelinde, akredite edeceği programlardan bu anlamda bazı düzenlemeler istemektedir. Buna göre, her bir öğrencinin program

boyunca akademik, profesyonel/mesleki ve kişisel olarak gelişiminin sistematik olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu eğilimlerin neler olduğu konusunda henüz bir fikir birliği olmasa da bu eğilimlerin neler olabileceğini ortaya koymaya çalışan bir araştırma yapılmıştır. Örneğin Spurgeon Gibbons ve Cochran (2012) yaptıkları çalışmada başarılı olarak değerlendirilen öğrencilerin sadece akademik olarak başarılı olmakla kalmayıp aynı zamanda içtenlik, saygı, kültürel anlayış, diğer fikirlere açık olma ve güçlü bir çalışma etiğine sahip olma gibi kişisel özelliklerle anıldıklarını belirlemişlerdir. Spurgeon ve arkadaşları (2012), bu izlenimler üzerine meslektaşlarıyla yaptıkları çalışmanın sonunda öğrencilerde olması beklenen beş mesleğe ilişkin kişisel eğilimin bağlılık (commitment -söz verme /sorumluluk), açıklık (openness), saygı (respect), dürüstlük (integrity) ve öz farkındalık (self-awareness) olduğunu saptamışlardır.

Young'a (2009) göre etkili ve yetkin psikolojik danışmanların özellikleri ile ilgili tartışmalar iki büyük grupta toplanabilmektedir. Ona göre ilk grupta psikolojik danışmanların profesyonel/mesleki eğitimleri boyunca öğrendikleri, psikolojik danışma alanıyla ilgili bilgi ve becerilere sahip olmaları ile ilgili nitelikler ele alınmaktadır. Daha geniş olan diğer gruptaki nitelikler daha çok psikolojik özelliklere odaklanan türdendir. Bu temel psikolojik özelliklerin psikolojik danışmanlarda olması gerektiği pek çok araştırmacı tarafından kabul edilse de bu özelliklerin neler olduğu konusunda görüş birliği yoktur. Corey (2008) istendik psikolojik danışman özelliklerini tanımlarken, geleneksel psikolojik danışma eğitiminin içinde öğretilen eğitim materyallerini değil, daha çok tutum ve inançlara yönelik bazı özellikleri vurgulamaktadır. Corey'in (2008) üzerinde durduğu bu özellikler insan doğasına yönelik olumlu bir bakış açısına sahip olmak (nature of human behavior); öz farkındalık (self-awareness); yardım etme ilişkisinde bireylerin gelişimine katkıda bulunmak (helping relationship); kişisel olarak bazı psikolojik danışma becerilerine sahip olmak (personal counseling skills) ve profesyonel psikolojik danışma sorumluluklarını/görevlerini yerine getirebilmek ve mesleki öz yeterlik duygusuna sahip olmaktır (technical self-efficacy). Halinski (2009), psikolojik danışmanların etkililiğine katkıda bulunan özelliklere ilişkin yaptığı alanyazın incelemesinde beş kişilik özelliğinin daha sıklıkla vurgulandığını görmüştür. Bu kişisel özellikler, sıcak ve kabul edici olmak, empatik olmak, esnek olmak, öz farkındalık ve içtenlik olarak sıralanmaktadır.

Mesleğe ilişkin kişisel eğilimler kavramı, Young'un (2009) etkili ve yetkin olan psikolojik danışmanların özellikleriyle ilgili yaptığı ayrımında, psikolojik danışma alanıyla ilgili bilgi ve becerilere sahip olmanın dışındaki psikolojik özellikler içinde yer almaktadır. Dolayısıyla psikolojik

danışmanların akademik olmayan özellikleriyle mesleğe ilişkin kişisel eğilimler kavramı bu anlamda çok iç içedir. Son zamanlarda CACREP tarafından akredite edilen psikolojik danışma programlarında mesleki kişisel eğilimler kavramı hem öğrenci seçiminde hem de eğitim boyunca gösterdikleri ilerlemenin değerlendirilmesinde yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin, Monmouth Üniversitesi (Monmouth University, 2012), Columbus State Üniversitesi (Columbus State University, 2012), Tennessee Üniversitesi (University of Tennessee, 2012) gibi bazı üniversiteler mezun olana kadar psikolojik danışma öğrencilerinde akademik özelliklerin dışında başka alanlarda da değişim olması gerektiğini vurgulayarak süreç içinde ve sonunda adayların mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini değerlendirmektedirler. Bu görüşlerden yola çıkarak bazı psikolojik danışman eğitimi programları yüksek lisans düzeyinde öğrenci alımı sırasında adayların bazı akademik olmayan kişilik özelliklerini de göz önüne almaya başlamışlardır (Pierce, 2010). Aslında kırk beş yıl önce Johnson, Shertzer, Linden ve Stone (1967) öğrencilerin bilişsel ve akademik olmayan özelliklerinin psikolojik danışma ilişkisinin etkililiğinde önemli olduğu konusunda psikolojik danışman eğitimcilerinin hemfikir olduğunu belirterek adayların bu anlamda değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Redekop ve Wlazelek (2012) mesleki kişisel eğilimlerin öğrenci seçiminde dikkate alınması gerektiğine ilişkin bazı çalışmalar yapmışlarsa da psikolojik danışman adaylarının mesleki kişisel eğilimlerini göz önüne alarak öğrenci seçen üniversite sayısı fazla olduğu söylenemez. Orta Tennessee Devlet Üniversitesi (Middle Tennessee State University, 2012) ve Shreveport'daki Louisiana Devlet Üniversitesi (Louisiana State University Shreveport, 2012) bu konuda örnek olarak verilebilir. ABD'deki bu üniversiteler, bazı formlar ve görüşmeler aracılığıyla, psikolojik danışma konusunda yüksek lisans eğitimine başvuran adayları mesleki kişisel eğilim açısından da değerlendirmektedirler.

Mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin dikkate alınması ve değerlendirilmeye katılması gerektiği NCATE ve CACREP tarafından vurgulanmakla beraber bu eğilimlerin ne olduğu ve nasıl değerlendirileceği konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Singh ve Stoloff (2008) mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin tanımlanmasının ve ölçülmesinin zor olduğunu belirtmektedirler. Stoddard, Braun, Dukes III ve Koorland (2007) eğitim alanında mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin nasıl ölçülebileceğine ilişkin çalışmalarında mesleğe ilişkin kişisel eğilim kontrol listesi, bireylerin kendileriyle ilgili tuttıkları notlar (günlükler), görüşmeler, portfolyolar ve klinik değerlendirmeler gibi bir dizi yolun olduğunu vurgulamaktadırlar. Onlara göre çok sayıdaki teknik aracılığı ile mesleki kişisel eğilimin gelişimi ve bu kavrama karşı farkındalık artırılabilir. Buradan yola çıkarak yazarlar öğretmen adaylarındaki mesleğe ilişkin kişisel eğilimin evrimini ölçmek üzere Profesyonel Davranışların Gelişiminin Değerlendirilmesi (Development of the Professional Behavior

Assessment) adlı bir ölçme aracı geliştirmişlerdir. Öte yandan alanyazında psikolojik danışma alanında mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin ölçülmesine yönelik iki ölçek çalışmasına rastlanmıştır (Owen ve Korkut Owen, 2012; Williams, Williams, Kautzman-East, Stanley, Evans ve Miller, 2014) ancak iki çalışma da henüz yayınlanmayan sunulardır. Ölçek olmasa da yukarıda sözü edilen bazı üniversitelerde psikolojik danışma alanına lisansüstü öğrencisi seçmek ve süreç içinde değerlendirmek amaçlı kullanılan bazı anketlere ve gözlem formlarına rastlanmaktadır (Örn., Columbus Devlet Üniversitesi, 2012).

2. Amaç

Psikolojik danışma eğitimi ile ilgili akreditasyon kurumu olan CACREP'e (2009) göre psikolojik danışma eğitimi sonunda öğrencilerinin iyi bir psikolojik danışman olabilmeleri için alana ilişkin bilgi ve becerilerinin yanı sıra bazı mesleğe ilişkin mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin gelişmesi ve zenginleşmesi beklenmektedir. NCATE ve CACREP'in giderek artan vurgulamalarına rağmen psikolojik danışmanların kazanmaları ya da geliştirmeleri beklenen bu özelliklerin neler olduğu ve nasıl değerlendirilebileceği konusunda yeterince çalışma bulunmamaktadır. Türkiye'de ise psikolojik danışmanların (rehber öğretmenlerin) kişilik özellikleri (Muslu-Köseoğlu, 1994) ideal psikolojik danışman özellikleri (Çiftci 1991) ve etkili psikolojik danışman özelliklerini değerlendirmeye (İkiz ve Totan, 2011) ve psikolojik danışman öz yeterliğini ölçmeye yönelik (Demirel, 2012) bazı çalışmalar vardır. Öte yandan CACREP'in önerdiği haliyle, psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerine yönelik bir çalışmaya ya da tartışmaya henüz rastlanmamıştır. Buradan hareketle, Türkiye'de PDR eğitimi veren akademisyenlerin, psikolojik danışman adaylarında hangi mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin olması gerektiğine ilişkin görüşlerini incelemenin anlamlı olacağı düşünülmüştür. Bu özelliklerin belirlenmesi aracılığı ile psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki lisans ve lisansüstü öğrencilerin sadece akademik değil profesyonel ve kişisel gelişimlerinin nasıl desteklenebileceği ve nasıl değerlendirilebileceğinin tartışılmaya başlanması umulmaktadır.

3. Yöntem

Bu araştırma betimsel nitelikli bir çalışmadır. Bu amaçla araştırma kapsamında, devlet ve vakıf üniversitelerinin psikolojik danışma ve rehberlik programlarında öğretim üyesi olarak çalışmakta olan katılımcılardan bilgi toplanmıştır.

3.1 Katılımcılar

Araştırmaya katılan öğretim üyelerine amaçlı örnekleme yöntemi (purposive sampling) ile ulaşılmıştır (Frankel ve Wallen, 2000). Amaçlı örnekleme yönteminde, bireysel birimler amaçlı yöntemlerle seçilmektedir. Buna göre, amaçlı (yargısal) örneklemede araştırmacı kimlerin seçileceği konusunda kendi yargısını kullanır ve araştırmanın amacına en uygun olanları örnekleme alır (Balcı, 2005). Bu çalışmada olduğu gibi özel konular ya da özel örnekleme seçimleri için uygun bir yöntemdir. Çalışma için araştırmacılar tarafından hazırlanan anket, 48 öğretim üyesine e-posta aracılığı ile iletilmiş, % 71 dönüş oranı ile 34 öğretim üyesinden geri bildirim alınmıştır. Katılımcılar, üçü vakıf olmak üzere toplam 23 farklı üniversitede çalışan yedi erkek, 27 kadından oluşmaktadır. Ünvan açısından katılımcıların 11'i yardımcı doçent, 10'u doçent., 13'ü profesördür ve bu öğretim üyelerinin 9'u 1-10 yıl; 10'u 11-20 yıl; 14'ü ise 21 yıldan daha fazla mesleki deneyime sahiptir. Dolayısıyla 34 katılımcının 24'ü on yıldan fazla zamandır üniversitede PDR alanında çalışmaktadır

3.2. Veri Toplama Aracı

Alanyazına bağlı olarak araştırmacılar tarafından Psikolojik Danışman Adaylarının Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimleri Anketi geliştirilmiştir. Ankette üniversite, ünvan, deneyim, cinsiyet ile ilgili dört demografik sorunun yanısıra açık uçlu beş soru yer almaktadır. İlk üç soru kişisel eğilimlerin neler olduğunun listelenmesi ile ilgili, son iki soru istenen mesleğe ilişkin kişilik eğilimlerinin PDR lisans eğitimi sırasında nasıl geliştirilebileceği ve değerlendirilebileceği ile ilgilidir.

3.3. Verilerin değerlendirilmesi

Elde edilen nitel verilerin değerlendirilmesi içerik analizi ile yapılmıştır. Buna bağlı olarak, metin içeriği toplama ve analiz etmede sıklık analizi tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla araştırmacılar önce tüm sorular için bireysel olarak değerlendirme yapmışlar ardından aralarında tutarlık olup olmaması açısından değerlendirmelerini gözden geçirmişlerdir.

4. Bulgular

Bulgular, anketteki soruların sırasına göre sunulmuştur. Araştırmada sorulan ilk soru "Bir psikolojik danışman adayının hangi kişisel eğilimlere sahip olması gerektiğini düşünüyorsunuz?" şeklindedir. Psikolojik danışman eğitimcileri tarafından bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında en fazla tekrar eden özellikler ve frekansları şu şekilde özetlenebilir. Dürüst, saydam olma (n:18); iletişim ve kişilerarası ilişkilerde başarılı olma (n:14); kendini tanıma/güvenme ve öz farkındalığı yüksek olma, (n:14), empatik anlayışa göre davranma (n:12); kişilere ve olaylara esnek bakabilme (n:12); insanlarla çalışmayı ve yardım etmeyi sevme (n:10); duyarlı olma (n: 10); etkili problem çözme ve problem çözmede yeni seçenekler üretebilme (n:10); içten ve doğal olma (n: 9); hoşgörülü

olma ve insanları oldukları gibi kabul etme (n: 8); adil ve tutarlı olma (n: 7); insancıl olma (n: 7); yeni deneyimlere ve öğrenmelere açıklık (n: 6); güvenilir olma (n: 6); duygu ve davranışlarını kontrol edebilme (n: 6); saygı duyma (n: 5); eleştiriye ve geribildirim almaya açık olma (n: 3); liderlik özelliklerine sahip olma (n: 3); iş birliği yapmaya yatkın olma (n: 3); etik ilkelere bağlı olma (n: 2), mütevazı olma (n: 2) ve sorumluluk duygusuna sahip olma (n: 2). Katılımcıların sadece bir kez belirttikleri özellikler arasında ise nazik olma, çalışkan olma, mizah duygusuna sahip olma yer almaktadır. Psikolojik danışman eğitimcilerinin bu soruya verdikleri yanıtlara aşağıda bir kaç örnek verilmiştir.

“ 1.İnsanlara-insan oluşa karşı duyarlılık, 2. Empatik olma, 3. Öz-farkındalık-kendini zaman zaman gözden geçirme-anlamaya çalışma, 4. Kişisel ve mesleki gelişime-değişime açık olma-bu gereksinimi hissetme, 5. Kişiler arası iletişim becerileri, 6. İşbirliği yapmaya yatkınlık, 7. Sorun çözme becerisi. “ (K-30)

“1. Dürüstlük, 2. İçtenlik, 3. İlkelilik, 4. Empatik Anlayış, 5. Adil Olma, 6. Saygı, 7. Hoşgörü, 8. Tutarlılık, 9. Demokratik tutum, 10. Kararlılık “ (K-11)

“1. Bilimsellik, 2. Eleştirel düşünme, 3. Öğrenmeye ve yeni deneyimlere açıklık (kendini geliştirmeye açıklık), 4. Sosyal ilgi (başkalarının gelişimine ve iyiliğine katkıda bulunma) 5. Etkili iletişim, 6. Etkili duygu kontrolü, 7. Duyarlılık, 8. Geri bildirim açıklık, 9. Doğallık ve içtenlik, 10. Kendine ve başkalarına saygı, 11 Dürüstlük, 12. Adil olma, 13. Güvenilir olma, 14. Koşulsuz kabul, 15. Öz farkındalık, 16. Öz yansıtma, 17. Öz disiplin ve öz bakım” (K-14)

Psikolojik danışman eğitimcileri tarafından listelenen psikolojik danışman adaylarında olması ve/veya geliştirilmesi beklenen mesleğe ilişkin kişisel eğilimlere bakıldığında oldukça uzun bir liste göze çarpmaktadır. Bu özelliklerden hangilerinin PDR eğitimi boyunca geliştirilebileceği sorusu da araştırmada yer almıştır.

Araştırmanın ikinci sorusu “Bu kişisel eğilimlerden hangilerinin PDR eğitimi süresinde geliştirilmeye daha uygun olduğunu düşünüyorsunuz? En az 5 özellik yazar mısınız?” biçiminde düzenlenmişti. Bu konudaki yanıtlar farklılıklara, kendine, başkalarına saygı (n:16); kendini tanıma, farketme ve kabul etme (n: 12); iletişim becerileri (n: 10); empatik anlayış (n: 9); esnek düşünebilme (n: 9); duyarlılık (n: 8), açık ve saydam olma (n: 6); adil ve tutarlı olma (n: 6); hoşgörü (n: 5); bilimsel düşünme becerisi (n: 4); değişmeye açıklık (n: 4) duygu ve davranışlarını kontrol edebilme (n: 3); yardım etmeye isteklilik (n: 2), insancıl bakış (n: 2) biçiminde sıralanmaktadır. Katılımcıların sadece bir kez belirttikleri özellikler arasında ise nazik olma, mizah duygusunu kullanma, başkalarına ve sosyal konulara duyarlılık, eleştiriye açık olma, yaşama olumlu bakış ve takım içinde çalışabilme yer almaktadır. Katılımcılardan bu soruya gelen ifadeler aşağıdaki örnekler verilmiştir:

“1. Açıklık ve saydamlık, 2. Kendini kabul etme, 3.Farklılıklara saygı, 4.Değerlerini farketme, 5. Değişmeye açıklık, Bunları eğitim boyunca değiştirmek güç ama denemeye çalışıyoruz!” (K-6)

“1. Duygusal farkındalık, 2. Kişisel farkındalık, 3. Planlama becerisi, 4. Diğergamlık, 5.Güvenli bağlanma, 6. Özsaygı. Ancak bunların sadece derslerle değil, program kapsamında yapılacak çeşitli grup ve bireysel çalışmalarla yapılabileceğini düşünüyorum. Dersler dışında öğrencilere yönelik psikoeğitim grupları, yaratıcı drama grupları (liderliğini PDR eğitimi birisinin yürüttüğü), etkileşim grupları açılması gibi.” (K- 26)

“1. Dinleme, anlama ve iletişim becerileri geliştirilebilir; 2. Bilimsel ve profesyonel olmak; 3. Kendini tanıma, anlama ve buna açık olmak, bunu sürdürme; 4.Koşulsuz kabul büyük oranda geliştirilebilir; 5. Kendini geliştirmeye açık hale de gelebilir eğitim süresince.” (K-31)

Bu soruya verilen yanıtlar mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin geliştirilebileceğini göstermektedir. Bu nedenle de gelen yanıtlar önemlidir.

Üçüncü soru “Sizce psikolojik danışman adaylarında değiştirilmesi gereken, ileride alanda çalışırken mesleki anlamda sorun yaratabileceğini düşündüğünüz kişisel eğilimler özellikler nelerdir? En az 5 özellik yazar mısınız?” idi. Verilen yanıtlar sabit fikirlilik / ön yargılı olma (n:17), yetersiz öz farkındalık/zayıf içgörü (n: 8), farklılıklara saygılı olmama / hoşgörüsüzlük (n: 8), yetersiz dil ve iletişim becerileri (n: 8), değişime / yeni deneyimlere kapalılık (n: 8), katı değerlere sahip olma (n: 7), ben merkezci / narsist olma (n: 6), dürüst olmama (n: 5), empati yapamama (n: 5), ekip çalışmasına / işbirliğine yatkın olmama (n: 5), tutarsızlık (:4) , duyarsızlık (n: 3), sabırsızlık (n: 3), dürtüsellik (n: 3), otoriter olma (n: 3), sorumsuzluk (n: 3), düşük psikolojik dayanıklılık (n: 3), umutsuzluk/kötümserlik (n: 3), şeffaf olmama (n: 2) , doğal ve içten olmama (n: 2), düşük özgüven (n: 2) biçimindedir. Bir kez ifade edilen özelliklerden bazıları şunlardır. Saldırgan, kendine odaklı yargılayıcılık, yetersizlik duygusu, demokratik olmama, müdahalecilik, sınırlılık, kibirlilik, nevroitik eğilimler, motivasyon düşüklüğü, manuplatif olma, tahammülsüzlük, güven vermemek, analitik düşünememek, boşboğazlık, kabalık, bilimsel düşünememe, umursamazlık, objektif olamama, mükemmeliyetçilik, zayıf sosyal ilişkiler, yıkıcı hırs. Psikolojik danışman eğitimcilerinden bu anlamda gelen ifadeler verilebilecek bir kaç örnek şöyledir.

“1. Acelecilik, hemen çözüm bulmaya çalışma, 2. Kendine odak, yargılayıcılık ki danışanın duyulmasına, anlaşılmasına engel olur, 3. Öne çıkma gereksinimi, gücün kötüye kullanımı, 4. Belli bir düşünceye aşırı derecede bağlılık ki bu dışlayıcı olmaya yol açabilir, kabul ve esnekliğe zarar verir, 5. Kendini tekrarlama, gelişmeme, tıkanma ve tükenme” (K-16)

“1. Açık fikirli olmama, 2. Duygu ve düşüncelerini kontrol edememe, 3. Farklılıkları olan bireylere saygı duymama, 4. Sorumluluk sahibi olmama” (K-19)

“1. Önyargı, 2. Kendiyle ilgili farkındalıklarının az olması, 3. Psikolojik iyilik halinin ve psikolojik dayanıklılığın düşük olması, 4. Olaylara sınırlı ve esnek olmayan bir bakış açısına sahip olma, 5. Sözlü ve sözsüz kendini akıcı ve düzgün bir şekilde ifade edebilmede zorluk (Gözlemlerim üzerine bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Konuşmanın tutuk olması, telaffuzun ve şivenin bozuk olması danışan için itici olabilir ki ne yazık ki öğrencilerimizde bunu çok görüyoruz. Danışmanın kendini bu konuda geliştirmesi gerektiğini düşünüyorum.), 6. Kendini geliştirmeye kapalı olma.” (K-27)

Psikolojik danışman eğitimcilerinin, psikolojik danışman adaylarında sorun olabilecek kişisel özellikleri, adayların taşımaları gereken kişisel eğilimlere oranla daha ayrıntılı olarak belirttikleri görülmektedir. Bu durum olumsuz kişilik özelliklerinin daha dikkat çekici olması açısından anlamlıdır.

Diğer soru “Sizce psikolojik danışman adaylarından beklenen kişisel eğilimler eğitim süreci içinde nasıl geliştirilebilir? En az üç tane öneri yazar mısınız?” biçimindedir. Verilen öneriler bireysel ve grupla psikolojik danışma uygulama derslerinin artırılması (n: 9), süpervizyonlu derslerin ve uygulamaların artırılması (n: 8), başta öğretim üyeleri olarak psikolojik danışman adaylarına rol model olunması (n: 8), ders dışı sosyal-sanatsal-kültürel faaliyetlere katılımın sağlanması (n: 5), adayların eğitim sürecinde uzun süreli bireysel ve grupla psikolojik danışma almaları (n: 4), öğretim yöntemleri ve değerlendirmelerde yenilikler yapılması (n: 4), vak’a analizlerinin kullanılması (n: 2), derslerde geliştirilmesi gereken kişisel özelliklerin öneminin vurgulanması (n: 2) olarak sıralanabilir. Bir kez yazılan öneriler arasında tutum geliştirmek için bilişsel müdahale yapılması, etkin akademik danışmanlık verilmesi, kendini tanıma fırsatları oluşturulması, yerel bakış açısına engel olunması-evrensel değerlerin geliştirilmesi, ekiple proje çalışmaları yapılmasının sağlanması, dönem başında derslerde [bu konuda destekleyici olabilecek] okunacak yayınlar listesinin oluşturulması, duyuşsal eğitimlere katılmanın desteklenmesi, örnek/model kişilerin yaşam hikayelerinin incelenmesi olanklarının sağlanması yer almaktadır. Psikolojik danışman eğitimcilerinin bu soruya verdikleri yanıtlara aşağıda birkaç örnek verilmiştir:

“1. Kuramsal bilgi veriyoruz, uygulama eksiklikleri var. Uygulamaların artırılması 2. Öğrencilerin bireysel ve grupla danışma yaşantılarından geçirilerek kendilerini tanımalarına ve danışanı anlamalarına yardımcı olunması 3. Öğretim elemanlarının uzmanlık alanlarının belirlenerek yetkin oldukları alandaki derslere girerek verimliliğin artırılması (K-24)”

“1. Ortak çıkan bazı özellikleri geliştirmeye yönelik yeni bir ders programa konulabilir. 2. Uygun derslerde bu özelliklerin gelişimi için grup çalışmaları veya ders sonunda bazı aktiviteler kullanılabilir. 3. Başta

öğrenim gördükleri bölüm hocaları olmak üzere alanda başarılı hocaların, kişilerin bu konuda seminerler vermesiyle olabilir. 4. Türk PDR Derneği bu kapsamda hocalardan çok bölümlü, editörlü bir kitap veya kitap serisi yazması istenilebilir. Her bir özelliğin öneminin vurgulandığı ve bunların nasıl geliştirebileceğine ilişkin örneklerin, araştırmaların, uygulamaların...vb yer alacağı bir kitap olabilir 5. PDR öğrencileri kongreleri başta olmak üzere kongrelerde bu kapsamda paneller düzenlenebilir. Çalışma grupları oluşturulabilir. (K 29)

"1. İlk yıldan itibaren öğrencilerin kendilerini, ilişkilerini tanımaya ve anlamaya yönelik olarak derslerde ödevler, projeler verilmeli. Bunun için sanatın farklı disiplinlerinden de yararlanılabilir, 2. Bir psikolojik danışman adayından beklenen kişisel eğilimler/akademik olmayan özellikleri öğretim üyesinin kendisi de öğrencilerle sınıf içi ya da sınıf dışı etkileşimlerinde de gösterebilmeli. Hocanın kendisi de rol model olabilmeli. Aksi halde bu özellikleri sadece öğrencilerden beklemek de adil olmayacaktır, 3. Programdaki öğretim üyelerinin de psikolojik danışman adaylarından beklenen kişisel eğilimlerle ilgili olarak aşağı yukarı aynı özellikler üzerinde uzlaşabilmeleri ve bu özellikleri kazandırmak için işbirliği içinde çalışabilmeleri çok önemlidir. Aksi takdirde bireysel bir çabadan ileriye gitmeyecektir ve öğrencilerin çoğunun bu özelliklere sahip olarak mezun olmaları mümkün olmayabilir." (K-34)

Bu soruya verilen öneriler oldukça zengin görünmektedir. Bu da psikolojik danışman adaylarından beklenen mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri geliştirme de oldukça farklı yollar olduğunu göstermektedir.

Son soru "Sizce psikolojik danışman adaylarının eğitim süreci boyunca onlardan beklenen kişisel eğilimleri geliştirip geliştirmedikleri hangi yollarla değerlendirilebilir? En az üç değerlendirme yolu yazar mısınız?" biçimde yapılandırılmıştı. Belirtilen değerlendirmelerde, psikolojik danışma uygulamalarındaki performanslara bakılması, ödev ve projelerdeki katkılarının dikkate alınması en fazla frekansı almıştır (n:18). Ardından test ve test dışı değerlendirmeler kullanmak (n: 16), gözlem yapmak (n:16), süpervizyon deneyimleri yaşatmak (n:11) görüşmeler yapmak (n: 11), bol uygulama ve vaka analizi yaptırmak (n: 8), öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerini istemek (n:6), ekip çalışması yaptırmak (n: 5), odak grup çalışması yapmak (n:3) ve izleme (n:2) gelmektedir. Bir kişi tarafından önerilen diğer değerlendirme biçimlerine bakıldığında, sınıf içi sosyometrik ölçümler yapılması, her öğrenci ile her yıl ve mezuniyet sonrası bireysel görüşmeler gerçekleştirilmesi, iyi geliştirilmiş ölçme araçlarının boylamsal olarak uygulanması, meslek yaşamında dönemselsel olarak değerlendirilmelerin yapılması ile kişiye ilişkin arkadaş, öğretim elemanı ve aileden veri toplanarak elde edilen sonuçların değerlendirilmesi gibi

önerilerin olduğu görülmektedir. Psikolojik danışman eğitimcilerinin bu soruya ilişkin yanıtlarından verilebilecek birkaç örnek şöyledir:

“1. Her yıl (eğitim süreci boyunca ve follow up olarak mezuniyet sonrası) yapılabilecek bireysel görüşmeler, 2. İyi geliştirilmiş ölçme araçlarının boylamsal olarak uygulanması, 3. Kişisel eğilimlerin onların sunduğu PDR uygulamalarına yansımalarının incelenmesi (örneğin bir danışma uygulamasında danışanına ne kadar “başgözü” olduğu mesajını verdiğinin incelenmesi, 4) Bir grup psikolojik danışmanın birlikte katılacağı odak gruplar” (K- 7)

“1. Öğrenci sayılarının sınırlı tutulması, koşulu ile özellikle akademik danışmanların ve bölüm hocalarının gözlemleri, 2. Süpervizyon çalışmaları, 3. İlgili ölçeklerin kullanıldığı uzunlamasına araştırmalar” (K-12)

1. Verdiği bireysel ve grup danışması uygulamalarına süpervizyon verilmesi, 2. Kendi kazanımlarına yönelik esseylerin yazdırılması, 3. Yaptığı uygulamalar sonucunda tutulan portfolyo sonucunda kendi değerlendirmesini yapması, 4. Essey türündeki sınavlar (vaka tartışması türünde), 5. Hazırlanan ödevlerindeki (yapılan çalışmalardaki) dürüstlük ve çaba ile gösterdiği gelişmenin değerlendirilmesi” (K-32)

Bu soruya verilen yanıtlar da oldukça bilgi vericidir. Sunulan öneriler mesleğe ilişkin mesleki eğilimlerinin değerlendirilebileceğini göstermeleri açısından çok değerlidir.

5. Tartışma

Elde edilen değerlendirmeler bulguların sırasına göre tartışılmıştır. Bu amaçla sorulan beş açık uçlu soru sırası dikkate alınmıştır.

İlk soru için psikolojik danışman eğitimcilerinin sıraladıkları dürüstlük, iletişime açıklık, öz farkındalık, empatik anlayış, olaylara ve kişilere esnek bakabilme, yardım etmeye gönüllü olma/yardımseverlik, duyarlılık gibi özellikler alanyazında da (Corey, 2008; Halinski 2009; NCATE, 2008; New Mexico Highlands Üniversitesi, 2011) üzerinde durulan mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerdir. Bu özellikler Kepçeoğlu (1999) tarafından listelenen istenen özellikler arasında da yer almaktadır. Daha önce belirtildiği gibi de bu özelliklerin neler olduğu konusunda alanyazında görüş birliği olmaması nedeniyle farklı akademik yayınlarda belirtilen özelliklerde ortaklıkların yanısıra farklı özelliklere de rastlanmaktadır. Örneğin bu çalışmada önemli bulunan özellikler, Spurgeon, Gibbons ve Cochran, (2012) tarafından sıralanan bağlılık (söz verme /sorumluluk), açıklık, saygı, dürüstlük ve öz farkındalık özellikleri ile büyük oranda ortaklık göstermekle beraber bağlılık özelliğinde olduğu gibi farklılıklar da taşımaktadır. Bir diğer örnek olarak NCATE (2000) tarafından yapılan tanıtımda örnek olarak yer alan sosyal adalet kavramı bu çalışmada belirtilmemiştir. Bazı çalışmalarda sözü edilen özellikler ise aslında aynı özellikler olsa da farklı biçimlerde

adlandırmaktadırlar. Örneğin bazı çalışmalarda öz farkındalık (Corey, 2008; Halinski, 2009; Spurgeon ve ark., 2012) olarak vurgulanan özellik bu çalışmada kendini tanıma/güvenme ve öz farkındalığı yüksek olma biçiminde yer almıştır.

İkinci soru için sıralanan özelliklerde, ilk soruya verilenlere ek olarak saygı, iletişim becerileri ve hoşgörü gibi özellikler de vardır. Bu özelliklerin PDR alanında geliştirilmeye daha uygun olduğunu düşünülmesi daha dikkatli eğitim ortamlarının hazırlanması gerekliliğini akla getirmektedir. Aslında bu bulgu ayrıca psikolojik danışman eğitimcilerinin psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin geliştirilebileceğine yönelik düşüncelerinin de göstergesidir. Bu durum mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerinin/akademik olmayan özelliklerin eğitim aracılığı ile değiştirilebileceğine ilişkin (CACREP; 2009; Knopp ve Smith, 2005; NCATE, 2008) alanyazında belirtilenlere paraleldir.

Üçüncü soruya dayalı olarak psikolojik danışman adaylarında değiştirilmesi gereken, ileride alanda çalışırken mesleki anlamda sorun yaratabileceği düşünülen bir dizi mesleğe ilişkin kişisel eğilim belirtilmiştir. Bu listede sıralanan özelliklere sahip olan öğrencilerin belirlenmesi ve o özelliklerin daha olumlu hale getirilmesi için özel çabaların gösterilmesi gerekmektedir. Değiştirilmesi görece zor görünen özellikler bu grupta olanlardır. Bu konuda PDR eğitimcilerinin bu özelliklere sahip olduğu gözlenen öğrencilerle daha ayrıntılı çalışmalar yapmaları gerekebilir. Bu amaçla bazı psikoeğitsel çalışmalar, farkındalık kazandırıcı grup çalışmaları yapılabilir. Dikkat çeken bir unsur da mesleki anlamda sorun yaratabileceği düşünülen mesleğe ilişkin kişisel eğilimler/akademik olmayan özellikler listesinin görece daha uzun olmasıdır.

Öğrencilerin mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin öneriler, bazı derslerin işlenişinin gözden geçirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Psikolojik danışman eğitimcileri özellikle uygulamalı derslerin bu tip özelliklerin değerlendirilmesine daha fazla fırsat verdiğini düşünmektedirler. Süpervizyonun bu konuda kullanılabileceğinin belirtilmesi önemli bir nokta olarak düşünülmektedir. Son yıllarda Türkiye’de lisans eğitiminde uygulama derslerinin (Güneri, Büyükgöze-Kavas ve Koydemir, 2007; Korkut-Owen, Acar, Avcı ve Kızıldağ, 2013; Tuzgöl Dost ve Keklik, 2012) ve süpervizyonun yetersizliği (Özyürek, 2009; Korkut-Owen, Acar, Avcı ve Kızıldağ, 2013, Tuzgöl Dost ve Keklik, 2012) araştırmalarla ortaya konmuştur. Bu sonuçlar, uygulama derslerinin artırılmasının ve süpervizyona daha fazla zaman ayırmanın psikolojik danışman eğitime bir kaç yönde fayda sağlayacağını akla getirmektedir. Bireysel ve grupla yapılan sınıf içi ve sınıf dışı psikolojik danışman uygulamaları ve süpervizyon çalışmalarıyla öğrencilerin mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri geliştirilebilir. Rol model olarak öğretim üyelerine düşen rolün vurgulanması da ilginçtir. Bu durumda öğretim üyelerinin, adaylardan bekledikleri özellikleri göstermelerinin

beklendiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın sonuçları diğer yandan derslerde kullanılan öğretim ve değerlendirme yöntemlerinde yeniliklere gidilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Öğrencilerin, beklenen mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri geliştirip geliştirmediklerinin nasıl değerlendirilebileceğine ilişkin psikolojik danışman eğitimcileri etkili bazı öneriler vermişlerdir. Bu önerilerin başında psikolojik danışma uygulamalarındaki performanslara bakılması, ödev ve projelerdeki katkılarının dikkate alınması, hem testlerin hem de test dışı tekniklerin kullanılabilmesi yer almaktadır. Ayrıca gözlem ve görüşmeler yapılması da vurgulanmıştır. Bol uygulama yaptırma ya da ekip çalışması gibi bazı öneriler de aslında gözlem yapmaya dayalı gibi görünmektedir. Öneriler, Stoddard, Braun, Dukes III ve Koorland (2007) tarafından belirtilenlere çok yakındır. Verilen öneriler bu özelliklerin değerlendirilebileceğini göstermeleri ve yollar önermeleri açısından çok zengin bir kaynak niteliğindedir. Gelecekte mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri değerlendirme konusundaki çalışmalarda burada önerilen yollar daha sistemli hale getirilebilir. Barrio -Minton ve Gibson (2012) öğrencilerin öğrenme sonuçlarını değerlendirmeyle (student learning outcome) ilgili çalışmaları incelemişlerdir. Sonuçta psikolojik danışman eğitimcilerinin performans göstergeleri olarak mesleğe ilişkin kişisel eğilimlere belli bir sayısal ağırlık vererek derslere ve portfolyolara yedirilmiş (embedded) ölçümler geliştirmeye başladıklarından söz etmektedirler.

6. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada psikolojik danışmanların psikolojik danışman adaylarından beklenen mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin neler olduğu, nasıl geliştirilebileceği ve nasıl değerlendirilebileceklerine ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular dikkate alınarak getirilecek önerilerden bazıları şunlardır.

Psikolojik danışman eğitimcilerinin ifadelerine göre belirlenen mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin geliştirilmesinde bazı dersleri kullanmanın iyi bir yol olacağı düşünülmektedir. Esasında PDR'deki tüm dersler bu amaçla kullanılabilirse de bazı dersler bu özelliklerin geliştirilmesine daha uygun olabilir. Örneğin PDR ilke ve tekniklerinden söz eden dersler, bireysel ve grupta psikolojik danışma ile ilgili derslerdeki ders içi uygulamalar ve yaşantılar, okullarda yapılan psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarıyla ilgili süpervizyon vermeye dayalı dersler, kişiler arası ilişkilerle ilgili dersler, mesleki etik dersi bu anlamda ilk akla gelen derslerdir. Bu ve benzeri çalışmalarda ortaya çıkan özelliklerin gelişimi için uygun derslerde grup çalışmaları veya hazır etkinlikler kullanılabilir. Bunların yanında mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri taşıyan modellerin sunumu, PDR öğrencileri kongreleri başta olmak üzere kongrelerde bu özelliklere dikkat çeken panellerin ve çalışma gruplarının düzenlenmesi de bir yol olabilir.

Öğrencilerin bireysel ve grupla psikolojik danışma derslerini almadan önce uygulama dersi kapsamında danışma sürecinden geçmelerine fırsat verecek bir dersi kredili ya da kredisiz olarak almaları faydalı olabilir. Öğrencilerin ders kapsamında danışma sürecinden geçmelerinin hem kendileri hakkında farkındalık sağlamaları ve içgörü kazanmalarına hem de mesleğin profesyonel biri tarafından nasıl yapıldığını uygulamada görmelerine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Derslerin değerlendirilmesinde sonuç odaklı özetleyici (summatif) değerlendirme yerine öğretim üyesi ve öğrencilerin öz değerlendirme yapabilmeleri için geribildirim sağlayan biçimlendirici (formative) değerlendirmenin daha sıklıkla kullanılması önerilmektedir. Bu değerlendirmede elde edilen geribildirimler hem öğrenci hem de öğretmen için geliştiricidir. Biçimlendirici değerlendirme, öğrencilerin kendi öğrenmeleri ile ilgili metabilşsel (üstbilşsel) farkındalık ve öğrenme için iç motivasyon geliştirebilmeleri için önemlidir. Biçimlendirici değerlendirmenin informal boyutunda yer alan kendini değerlendirme ve akran değerlendirmeleri yöntemlerinin kullanılması öğrencilerin kendini kabul etme, olaylara kişilere esnek bakabilme ve farklılıklara saygı düzeylerini de olumlu etkileyecektir.

Türkiye’de PDR alanına yakın zamanda, lisans öğrencisi olurken belli mesleğe ilişkin kişisel eğilimlere sahip olup olmadıklarını sınamak olası görünmese de, en azından lisansüstü düzeyde öğrenci kabul edilirken belli mesleğe ilişkin kişisel eğilimlere sahip olanların alınması olası olabilir. Lisans öğrencileri için ise, süreç boyunca bu konudaki değişimleri izlenebilir. Elbette lisans öğrencilerinde eğitim süreci boyunca mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerindeki değişikliklerin izlenmesi ve gereken değişimlerin sağlanması için ortam hazırlanması gereklidir. Psikolojik danışman adaylarının bu değişimi sağlamaları için kendilerinin de profesyonellerden psikolojik danışma yardımı alması yararlı olabilir. Bunun sağlanabilmesi için PDR lisans programlarına bağlı PDR uygulama ve araştırma merkezlerinin bulunması, bu merkezlerde istihdam edilecek uzmanların hem PDR lisans öğrencilerine hem diğer öğrencilere psikolojik danışma hizmeti vermesi ve psiko-eğitsel programlar düzenlemeleri faydalı olabilir. Diğer yandan derslerin uygulama kredisini artırarak öğrencilerin kuramsal bilgiyi deneyimlemeleri ve içselleştirmelerine fırsat vermek, dolayısıyla sadece akademik olarak bilgi ve beceri kazandırmak değil kişisel eğilimlerinde de değişim yaratmak olası olabilir. PDR lisans ve lisansüstü programlarında öğrencilerin kişilik değişimleri programa girişte ve programı bitirirken uygulanacak çeşitli kişilik testleri ve görüşmelerle takip edilebilir. Öğrencilerden kendilerinde yaşadıkları değişimleri en çok neye/nelere borçlu oldukları öğrenilebilir. Bu geri bildirimler yapılacak düzenlemelerde kullanılabilir.

Bu çalışma sınırlı sayıda PDR öğretim elemanından alınan görüşlere dayandığından, daha fazla sayıda psikolojik danışman eğitimcisine ulaşarak daha geniş bilgi toplanması önerilebilir. Elde

edilen bu veriler aracılığı ile PDR öğrencilerinin mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini ölçmeye yönelik bir ölçme aracı geliştirilebilir. Bu ölçme aracı, öğrencilerin programa giriş ve programı bitirirken sahip oldukları mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri değerlendirmek ve aradaki farkı görmek amacıyla kullanılabilir.

7. Kaynaklar

- Balcı, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Busacca, L.A., Beebe, R.S. ve Toman, S.M. (2010). Life and work values of counselor trainees: A national survey. *The Career Development Quarterly*, 59(1), 2-18.
- Columbus State University (2012). Counseling student disposition rating form. 12.10.2012 tarihinde http://cfl.columbusstate.edu/docs/counseling_student_disposition_rating_form.doc adresinden alınmıştır.
- Corey, G. (2008). *Theory and practice of counseling and psychotherapy*, 8th Ed. Thomson Brooks/Cole.
- Corey, G., Corey, M. S. ve Callahan, P. (1998). Issues and ethics in the helping professions. (3rd ed.). Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.
- Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs (2009). *2009 standards*. <http://www.cacrep.org/doc/2001%20Standards.pdf> adresinden alınmıştır.
- Çiftçi, N. (1991). Danışmanların ideal özellikleri, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirel, Y. (2013). Psikolojik danışman öz yeterlik ölçeğinin hazırlanması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demos, G. ve Zuwaylif, F. (1966). Characteristics of effective counselors. *Counselor Education and Supervision*, 5(3), 163-165.
- Frankel, J. R. ve Wallen, N. E. (2000). *How to design and evaluate research in education*. Boston: McGraw Hill.
- Güneri, O.Y., Büyükgöze-Kavas, A. ve Koydemir, S. (2007). Okul psikolojik danışmanlarının kariyer gelişimi: Acemilikten uzmanlığa giden zorlu yol. R. Özyürek, F. Korkut-Owen, ve D. W. Owen. *Gelişen psikolojik danışmanlık: Alandaki ilerlemeler* (s.139-160). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Halinski, K. H. (2009). *Predicting beginning master's level counselor effectiveness from personal characteristics and admissions data: An exploratory study*. Unpublished doctoral dissertation. University of North Texas, Texas.
- Ikiz E. ve Totan, T. (2011). [Etkili psikolojik danışman özelliklerini değerlendirme ölçeğini \(EPÖDÖ\) geliştirme çalışması](#), XI. PDR Kongresinde sunulan sözlü bildiri. 2-5 Ekim 2011, Selçuk, İzmir.
- Johnson, D., Shertzer, B., Linden, J. E. ve Stone, S. C. (1967). The relationship of counselor candidate characteristics and counselor effectiveness. *Counselor Education and Supervision*, 6, 397-304.
- Kepçeoğlu, M. (1999). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul: Alkim Yayınevi,
- Knopp, T. Y. ve Smith, R. L. (2005). A brief historical context for dispositions in teacher education. In R. L. Smith, D. Skarbek, & J.R. Hurst. (Eds.) *The passion of teachi Dispositions in the schools*. (pp.1-14). Lanham, Maryland: Scarecrow Education <http://chapters.scarecrowpress.com/15/788/1578862035ch1.pdf> adresinden alınmıştır.
- Louisiana State University Shreveport (2012). Master of science in counseling psychology. 12.10.2012 tarihinde <http://www.lsus.edu/academics/areas-of-study/graduate-studies/graduate-programs/master-of-science-in-counseling-psychology> adresinden alınmıştır

- Korkut Owen, F., Tuzgöl Dost, M., & Bugay, A. (2014). Psikolojik danışman eğitimcilerinin psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri hakkındaki görüşleri. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 1037-1055. doi: [10.14687/ijhs.v11i1.2883](https://doi.org/10.14687/ijhs.v11i1.2883)
- McKee, M. (2010). Personal development: A part of the counselor education experience, *The Association for Counselor Education & Supervision, S P E C T R U M*, 7(3). 11-14
- Middle Tennessee State University (2012). Master of education in professional counseling. http://www.mtsu.edu/edu_leadership/professional_counseling/docs/Handbook.1.15.11.pdf adresinden 12.10.2012 tarihinde alınmıştır.
- Monmouth University (2012). Department of Educational Leadership, School Counseling, and Special Education. 12.10.2012 tarihinde aşağıdaki adresten alınmıştır. <http://www.monmouth.edu/uploadedFiles/Academics/Schools/Education/EdCounselingHandbook.pdf>
- Moore, J. (2010). What do mental terms mean? *The Psychological Record*, 60, 699-714.
- Muslu-Köseoğlu, S. (1994). Psikolojik danışmanların empatik becerilerinin ve kişilik özelliklerinin incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- National Council for Accreditation of Teacher Education (2008). *Professional standards accreditation of teacher preparation institutions*. Aşağıdaki adresten 1 Nisan 2012 <http://www.ncate.org/Portals/0/documents/Standards/NCATE%20Standards%202008.pdf> tarihinde alınmıştır.
- National Council for Accreditation of Teacher Education (2001). *Standards for professional development schools*. Aşağıdaki adresten 1 Nisan 2012 alınmıştır <http://www.ncate.org/LinkClick.aspx?fileticket=FcHbf2B%2B670%3D&tabid=610>
- National Council for Accreditation of Teacher Education (2010). *NCATE Glossary*. <http://www.ncate.org/Standards/NCATEUnitStandards/NCATEGlossary/tabid/477/Default.aspx#P> adresinden 01 Nisan 2012 tarihinde alınmıştır.
- Owen, D. ve Korkut-Owen, F. (2012). Dispositional Assessment in Counselor Education: Initial and continuing instrument development. 41st annual meeting of the Mid-South Educational Research Association (MSERA). Lexington, Kentucky, 7-9 November, 2012.
- Özyürek, R. (2009). Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları ve öğrencilere sağlanan süpervizyon olanakları: Ulusal bir tarama çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, 4(32), 54-63
- Pierce, L. M. (2010). An exploration of the relationships among wellness, spirituality, and personal dispositions of practicing professional counselors. Retrieved from http://trace.tennessee.edu/utk_graddiss/738.
- Pope, V. ve Kline, W. (1999). The personal characteristics of effective counselors: What 10 experts think. *Psychological Reports*, 84(5), 1339-1344.
- Redekop, F. ve Wkezelek, B. (2012). Counselor dispositions: An added dimension for admissions decisions. *VISTAS Online*, Article 17. 17.01.2013'de aşağıdaki adresten http://counselingoutfitters.com/vistas/vistas_2012_TOC-section_01.htm alınmıştır.
- Singh, D. ve Stoloff, D. (2008, December). Assessment of teacher dispositions. *College Student Journal*, 42(4), 1169-1180.
- Spurgeon, S., Gibbons, M. ve Cochran, J. (2012). Creating personal dispositions for a professional counseling program. *Counseling and Values*, 57(4), 96-108.
- Stoddard, K., Braun, B., Dukes, L. ve Koorland, M. A. (2007). Building professional dispositions in pre-service special educators: Assessment and instructional tactics. *Journal of University Teaching and Learning Practice*, 4, 28-39.
- Truax, C.B. ve Carkhuff, R. (2007). *Toward effective counseling and psychotherapy: Training and practice*. Chicago: Aldine.
- Tuzgöl Dost, M. ve Keklik, İ. (2012). Alanda çalışanların gözünden psikolojik danışma ve rehberlik alanının sorunları, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 389 – 407.
- University of Tennessee (2012). School Counseling — Master of Science — General Requirements,

- Williams, J. L., Williams, D. D., Kautzman-East, M. Stanley A. L., Evans V. J. ve Miller, K. L. (2014). Assessing student dispositions in counselor training programs: Implications for supervision, program policy, and legal risk management, Presented at the Ohio Association for Counselor Education and Supervision Winter Meeting January 31, 2014 Columbus, OH. <http://oaces.org/wp-content/uploads/2013/07/MILLER-1-24-14-Assessing-Student-Dispositions.pdf> adresinden 25 mart 2014 tarihinde alınmıştır.
- Young, M. E. (2009). *Learning the art of helping: Building blocks and techniques* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson

Extended English Abstract

Counselor candidates are assessed through homework, exams, projects and thesis during their education. On the other hand, there are some discussions about assessments of their dispositions or nonacademic characteristics besides their academic achievement. The focus of both aspects has typically been on the achievement or mastery of content. Within the field of counselor education there has emerged recognition that programs of preparation have an ethical responsibility to insure that candidates were of the highest quality and were closely monitored throughout training (Spurgeon, Gibbons and Cochran, 2012). This idea was further reinforced by the adoption of the 2009 Standards of the Council for the Accreditation of Counseling and Related Educational Programs (CACREP), the national accrediting body for programs of counselor training (CACREP, 2009). These standards, to a large extent state that accredited programs are required to establish and maintain “a developmental, systematic assessment of each student’s progress throughout the program, including consideration of the student’s academic performance, professional development, and personal development”. This idea more widely impacts the entire field of Education through the adoption of training standards established by National Council for Accreditation of Teacher Education (NCATE, 2008). These standards describe an expectation that students in all education-related fields develop dispositions and that these behaviors and attitudes be observed and evaluated in educational settings. The implication is that such assessment efforts would in some way contribute to effective and competent practitioners in future.

The purpose of the current study is to describe what Turkish counselor educators think about which dispositions/ nonacademic characteristics counselor candidates should have, how these dispositions can be developed or enriched and how they can be assessed. To collect the data, researchers developed a questionnaire with five open ended questions. First three questions were about dispositions/ nonacademic characteristics and last two questions were about how they have been developed and assessed. Questionnaire also had some demographic questions for counselor educators include; their affiliation, their titles and their working experiences. Among the questionnaire we sent to 48 counselor educators via e-mail, 34 of them from 23 universities (3 of them were private) sent their feedback, so return rate was 71%. Their demographic characteristics were presented below: Seven male, 27 female; 11 assistant professor, 10 associate professor, 13 full professor; 9 of them has 1-10 years, 10 of them 11-20 years and 14 of them has 21 and more years working experience as counselor educators at university. Content analysis was used to analyse the data. The results were presented by performing frequency analysis technique.

First question was about which dispositions counselor candidates should have. Answers were focused on honesty (n: 18), being open for communication (n: 14), self-awareness (n: 14), empathetic understanding (n: 12), being flexible (n: 8) and helpful (n: 8). Second question was which of them can be developed during counseling education: Basic answers were respect (n:16),

self awareness (n: 12), communication skills (n: 10) empathetic understanding (n: 9), flexible thinking (n: 9); sensitivity (n: 8). Third question was about which dispositions counselor candidates should not have. Being dogmatic and prejudiced (n: 17), having low insight (n:8), having less tolerant (n: 8), insufficient communication (n: 8) and being closed to new experiences (n: 7) were the most mentioned characteristics.

Second group questions were about how these dispositions can be developed and assessed during the counseling training. According to counselor educators these dispositions can be developed by increasing number practicum courses (n: 9), adding counseling supervision courses and practices to education program (n: 8), being a role model as counselor educators (n: 8), encouraging students to participate art and cultural activities (n: 5) and providing counseling to candidates during their training (n: 4). Counselor educators suggested that dispositions can be assessed by evaluating students' performance during practicum courses, homework and projects (n:18), using test and non-test assessment techniques (n: 16), observing them (n: 16), during supervision experiences (n: 11) and interviewing (n: 11). Results were discussed in light of current literature.

The findings regarding which the dispositions counselor candidates should have is consistent with the related literature (Corey, 2008; Halinski 2009; NCATE; 2008; New Mexico Highlands University, 2011). Although in some studies the dispositions are named in the different way, they implied the same features. According to the second question results, the counselor educators expected that the dispositions can be developed during the training as suggested in previous studies (CACREP; 2009; Knopp ve Smith, 2005; NCATE, 2008). Furthermore, counselor educators recommended some alternative way such as increasing the number of practicum courses and adding counseling supervision courses etc. to develop the dispositions. Besides, counselor educators suggested some valuable way how to be assessed the dispositions effectively. To sum up, counselor educators' opinions about counselor candidates' dispositions are a rich source for developing the counseling training.